دو فصلنامهٔ نظریه و عمل در برنامهٔ درسی
سال نهم، شمارهٔ ۱۸، پاییز و زمستان ۱۴۰۰، ۳۹۶-۳۷۹

Journal of Theory & Practice in Curriculum
Vol.18 (9); 2022, 379-396

تأثیر استفاده از پادکست آموزشی بر پیشرفت تحصیلی، انگیزه یادگیری و یادگیری خلاقانه دانش‌آموزان در درس مطالعات اجتماعی پایه پنجم ابتدایی[۱]

The Effect of Using Educational Podcasts on Academic Achievement, Learning Motivation and Creative Learning of Students in the 5th-Grade Elementary Social Studies Course

مینا یزدانیان[۲]، محدثه جغتایی [۳]

M. Yazdanian, M. Joghatay

چکیده: پژوهش حاضر باهدف بررسی تأثیر استفاده از پادکست آموزشی بر پیشرفت تحصیلی، انگیزه یادگیری و یادگیری خلاقانه دانش‌آموزان انجام شد. جامعه آماری شامل کلیه دانش‌آموزان پایه پنجم شهرستان سبزوار در سال تحصیلی ۱۳۹۸-۹۹ و نمونه آماری این تحقیق، ۵۰ نفر از دانش‌آموزان شهرستان سبزوار بود که با روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شد و دو کلاس به‌طور تصادفی به دو گروه آزمایش (۲۵نفر) و کنترل (۲۵نفر) تقسیم شدند. دانش‌آموزان گروه آزمایش با پادکست آموزشی آموزش دیدند و افراد گروه کنترل با آموزش سنتی. پرسشنامه انگیزه یادگیری هارتر، خلاقیت تورنس و پیشرفت تحصیلی در پیش‌آزمون و پس‌آزمون مورداستفاده قرار گرفت. داده‌های حاصل از اجرا، با استفاده از آزمون تحلیل کوواریانس مورد تجزیه‌وتحلیل قرار گرفت. یافته‌ها نشان داد، بهره‌گیری از سیستم چندرسانه‌ای پادکست آموزشی بر پیشرفت تحصیلی، انگیزه‌درونی یادگیری و یادگیری خلاقانه دانش‌آموزان در درس مطالعات اجتماعی پایه پنجم تأثیر معنی‌داری داشته و باعث افزایش آن‌ها شده است.

واژگان کلیدی: پادکست آموزشی، پیشرفت تحصیلی، انگیزه یادگیری، یادگیری خلاقانه

Abstract: The aim of this study was to investigate the effect of using educational podcasts on academic achievement, learning motivation and creative learning. The statistical population included all students in Sabzevar in the academic year 1398-99 and the statistical sample of this study was 50 students of Sabzevar who were selected by Purposeful sampling method and randomly divided into experimental groups (N = 25) and control (n = 25). The students in the experimental group were trained with educational podcasts and the students in the control group were trained with traditional training. Harter Learning Motivation Questionnaire, Torrance Creativity and Academic Achievement Questionnaire were used in pre-test and post-test. Performance data were analyzed using analysis of covariance. The results showed that the use of multimedia system of educational podcasts had a significant effect on academic achievement, intrinsic motivation to learn and creative learning of students social studies course.

Keywords: Educational Podcast, Academic Achievement, Learning Motivation, Creative Learning

۱. تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۰۲/۲۱، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۱/۱۶

۲. کارشناسی ارشد ،گروه آموزش ابتدائی، دانشگاه فرهنگیان پردیس شهید بهشتی، واحد دانشور، مشهد، ایران، رایانامه: minayazdanian96@gmail.com

۳. کارشناس علوم تربیتی گرایش مدیریت و برنامه ریزی آموزشی، دانشگاه حکیم سبزوار، سبزوار، ایران رایانامه: mohadesehjoghatay1400@gmail.com

[Downloaded from c4i2016.khu.ac.ir on 2026-10-30]

مقدمه

با پیشرفت تکنولوژی و از همه مهم‌تر ارزان‌تر شدن هزینه‌ی استفاده از تکنولوژی، استفاده از ابزارهای جدیدتر برای انتقال دانش مطرح شد (کلارک و مایر[۴]، ۱۳۹۵). با به وجود آمدن و گسترش اینترنت، این پدیده جدی‌تر دنبال شد و ابزارها و روش‌ها و استانداردهایی برای آموزش الکترونیک مطرح شد و هرروز اصلاحات جدیدتری در این زمینه انجام می‌شود. یکی از این روش‌ها که امروزه استفاده گسترده‌ای پیداکرده است، استفاده از پادکست‌های آموزشی است (فرر، لورنز و شاو[۵]، ۲۰۲۰).

واژه پادکست از ترکیب دو واژه "پاد" و "برادکستینگ" به وجود آمده است. پاد از کلمه آی‌پاد که یک دستگاه قابل‌حمل پخش موسیقی گرفته‌شده است. در پادکست‌ها، امکان هر نوع کنترلی از طریق کاربر وجود دارد؛ یعنی، فرد می‌تواند هر بخش از محتوا را که دوست دارد، با جلو و عقب بردن آن و هرچند بار که لازم می‌داند گوش‌داده و یا مشاهده کند (پاک‌دامن نائینی، مرادی و اصنافی، ۱۳۸۸)؛ بنابراین کارکرد پادکست به‌عنوان یک رسانه عمومی مطرح نخواهد بود، بلکه یک رسانه پخش، برای گروه‌های خاص اجتماعی است و بیشتر دارای کاربردهای آموزشی بوده تا انواع کاربردهایی که رسانه‌های جمعی بر عهده‌دارند (ندینوا و پانامادینکو[۶]، ۲۰۱۸). پادکست از دیدگاه آموزشی، یکی از متعادل‌ترین و رسمی‌ترین شیوه‌های آموزش است. درواقع، مدرسان با استفاده از پادکست و انتقال سخنرانی‌های خود به خارج از کلاس درس، فرصت‌های فراوانی برای ارتباط و تعامل دارند (ابدوس، فیسر و ین[۷]، ۲۰۱۲). انگیزه کاربران در فراگیری مطالب نشان می‌دهد که پادکست‌ها یک ماده کمکی مفید برای فراهم کردن طیف متنوعی از سبک‌های یادگیری دانش‌آموزان است که می‌تواند به‌عنوان یک ابزار پشتیبانی برای سایر اشکال یادگیری عمل کند (اسکاردینا[۸]، ۲۰۱۸). پادکست یک ابزار

[4] . Clark, R. C., Mayer, R. E
[5] . Ferrer, I., Lorenzetti, L., & Shaw, J.
[6] . Naidionova, A. V., & Ponomarenko, O. G.
[7] . Abdous, M. H., Facer, B. R., & Yen, C. J.
[8] . Scardina, C.

[Downloaded from c4i2016.khu.ac.ir on 2026-10-30]

کمکی مفید برای کلاس است که انعطاف‌پذیری و استفاده از سبک‌های مختلف یادگیری از ویژگی‌های آن است که می‌تواند شیوه‌های آموزشی ما را دگرگون سازد و یادگیری فعال دانش‌آموز را به سمت درک، احساس شخصی‌سازی تجربه سوق دهد (استریک‌لند، بروک، زاشکه و لشلی[9]، ۲۰۲۱) که درنهایت می‌تواند بر پیشرفت تحصیلی آن‌ها، یادگیری خلاقانه آن‌ها و همچنین بر انگیزه تحصیلی آن‌ها اثرگذار باشد. در این میان انگیزه می‌تواند رکن مهمی در یادگیری باشد.

مقصود از انگیزه فرآیندهایی است که به رفتار انرژی داده، آن را هدایت کرده و نگه می‌دارد. درواقع، رفتار برانگیخته، رفتاری است نیرومند، جهت‌دار و پایدار. انگیزه دانش‌آموزان در کلاس درس بیانگر آن است که چرا دانش‌آموزان به شیوه‌ی خاصی رفتار می‌کنند؟ اگر دانش‌آموزان تکالیف خود را انجام نمی‌دهند، ممکن است به این دلیل باشد که فاقد انگیزه کافی باشند. در مقابل، اگر دانش‌آموزان در انجام تکالیف خود پشتکار به خرج می‌دهند و سعی می‌کنند بر موانع غلبه کنند، احتمالاً دارای انگیزه هستند (اسپالدینگ[10]، ۱۳۹۰). متغیر دیگری که می‌تواند تحت تأثیر این شیوه آموزشی قرار گیرد، پیشرفت تحصیلی افراد است.

پیشرفت تحصیلی به توانایی آموخته‌شده یا اکتسابی فرد در موضوعات آموزشگاهی اطلاق می‌شود که به‌وسیله آزمون‌های فراگیری استانداردشده یا آزمون‌های معلم ساخته اندازه‌گیری می‌شود. پیشرفت تحصیلی موضوعی است که بخصوص در حال حاضر موردتوجه تمامی کشورهای جهان است و هرساله مقدار زیادی از بودجه جوامع صرف تحصیل کودکان و نوجوانان می‌شود (قاسمی و عابدینی، ۱۳۹۵). مایر[11] (۲۰۱۴) در اهمیت استفاده از آموزش الکترونیک معتقد است دروس چندرسانه‌ای می‌تواند افراد را در پردازش عمیق‌تر درگیر کند. این پردازش مولد تا زمانی که افراد در حال یادگیری، به‌طور مداوم بیش‌ازحد با پردازش‌های خارجی درگیر نشده باشد ضروری است و منجر

[9] . Strickland, B. K., Brooke, J. M., Zischke, M. T., & Lashley, M. A.
[10] . Spaulding, Ch. L
[11] . Mayer, R. E.

[Downloaded from c4i2016.khu.ac.ir on 2026-10-30]

به پیشرفت تحصیلی آن‌ها می‌شود. در جهت مخالف، یکی از عادت‌های نامناسب در فرآیند یاددهی –یادگیری، حافظه پروری است. استفاده از رویکردهای سنتی در آموزش‌وپرورش کشور، باعث مختل شدن حل مسئله و رشد یادگیری مهارت‌های خلاق و به‌طورکلی، یادگیری خلاقانه در دانش‌آموزان شده است.

یادگیری خلاق نتیجه تعامل بین ایده‌های دانش‌آموزان و همچنین، تجارب آن‌ها است که به تولید دانش جدید منجر می‌گردد (هوانگ، لی و یانگ[۱۲]، ۲۰۱۹). درواقع یادگیری خلاقانه کیفیت انتزاعی است که اشاره به تفکر بالا، درک عمیق دانش، کنترل، تعامل و خودتنظیمی دارد (نوروزی و همکاران، ۱۳۹۳). خلاقیت تعاریف متفاوت و گاه متضادی دارد ولی به‌طورکلی فرد خالق کسی است که از ذهنی آفریننده برخوردار باشد و دنیا را به شیوه‌ای متفاوت ببیند. تخیل خمیرمایه خلاقیت است و سرچشمه آن را باید در کودکی جستجو کنیم. نقش معلم نیز در پرورش خلاقیت پررنگ است و با استفاده از شیوه کودک محور، کودکان را نسبت به محرکات پیرامون حساس می‌کند. برای یادگیری خلاقانه باید رفتارهایی آموخته شود که دانش‌آموزان ازنظر علمی، ذهنی، عاطفی و اجتماعی حمایت شوند (ربیعی و طالبیان، ۱۳۹۴).

ازآنجاکه مطالعات اجتماعی یک حوزه‌ی مهم یادگیری است و درباره‌ی انسان و تعامل او با محیط‌های گوناگون در زمان‌های مختلف (حال، گذشته و آینده) و جنبه‌های گوناگون این تعامل (سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، محیطی و ...) سخن می‌گوید. به همین دلیل، این حوزه مفاهیم، رشته‌های متعدد و مختلفی چون تاریخ، جغرافیا، مدنی، اقتصاد، علوم سیاسی، حقوق، مردم‌شناسی و نظایر آن را دربر می‌گیرد. مطالعات اجتماعی یکی از دروس مهم حامل آداب و مهارت‌های زندگی اجتماعی محسوب می‌شود که درک درست آن باعث می‌شود زمانی که در آینده دانش‌آموزان وارد محیط‌های اجتماعی بزرگ‌تر می‌شوند به‌درستی خود را با آن وفق دهند و با دیگران سازگاری داشته باشد. رشد اجتماعی مهم‌ترین جنبه شخصیتی افراد است که هرقدر فرد سازگارتر و دارای روابط اجتماعی قوی‌تر باشد می‌تواند در بستر اجتماع ازنظر

[12] . Huang, X., Lee, J. C. K., & Yang, X

[Downloaded from c4i2016.khu.ac.ir on 2026-10-30]

شخصیتی و شغلی موفق‌تر باشد (سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، ۱۳۹۱). ازآنجاکه ارزشیابی درس مطالعات اجتماعی به‌صورت آزمون‌های مداد- کاغذی نیست، استفاده از فناوری‌های نوین در تکرار مطالب و استفاده از مثال‌های متنوع می‌تواند در درک موضوعات راهگشا باشد. دانش‌آموزان می‌توانند با به‌کارگیری پادکست آموزشی، به‌طور فعال به یادگیری بپردازند و در این یادگیری در یک رقابت سالم باهم کلاسی‌های خود باعث پرورش خلاقیت شوند؛ بنابراین، با توجه مطالب گفته‌شده، استفاده از پادکست، می‌تواند از عوامل مؤثر در پیشرفت تحصیلی، انگیزه یادگیری و یادگیری خلاقانه باشد و با توجه به اهمیت درس مطالعات اجتماعی در زندگی اجتماعی، همچنین نقش رسانه‌های سیار در یادگیری و جلب انگیزه دانش‌آموزان و با در نظر گرفتن رشد سریع استفاده از فضای مجازی و فناوری‌های سیار و محبوبیت آن‌ها در بین کودکان برای آموزش و همچنین با در نظر گرفتن خلأ پژوهشی موجود در این زمینه، پژوهش حاضر به بررسی تأثیر استفاده از پادکست آموزشی بر پیشرفت تحصیلی، انگیزه یادگیری و یادگیری خلاقانه دانش‌آموزان در درس مطالعات اجتماعی پایه پنجم ابتدایی شهرستان سبزوار پرداخته است. لذا مسئله اصلی پژوهش حاضر این بود که آیا استفاده از پادکست آموزشی بر پیشرفت تحصیلی، انگیزه یادگیری و یادگیری خلاقانه دانش‌آموزان در درس مطالعات اجتماعی پایه پنجم ابتدایی شهرستان سبزوار تأثیر دارد؟

روش اجرای پژوهش

پژوهش حاضر ازنظر هدف، یک پژوهش کاربردی و ازنظر طرح پژوهش، یک پژوهش با طرح نیمه آزمایشی پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه کنترل بوده است. جامعه آماری، شامل همه دانش‌آموزان پایه پنجم شهرستان سبزوار در سال تحصیلی ۹۹-۹۸ بوده است که طبق استعلام از اداره آموزش‌وپرورش این شهرستان، ۱۴۷۵ نفر بوده‌اند. نمونه آماری شامل ۵۰ نفر از دانش‌آموزان پایه پنجم ابتدایی شهر سبزوار بوده است که با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند از بین افراد جامعه انتخاب شدند. از بین این افراد ۲۵ نفر به‌عنوان گروه آزمایش و ۲۵ نفر به‌عنوان گروه کنترل به صورت تصادفی

[Downloaded from c4i2016.khu.ac.ir on 2026-10-30]

انتخاب شدند. ملاک ورود به این پژوهش شامل دانش آموز پایه پنجم بودن، عدم شرکت همزمان در برنامه آموزشی یا کلاس آموزشی دیگری در رابطه با درس مطالعات اجتماعی، نداشتن تکرار پایه، ملاک خروج شامل عدم تمایل به ادامه همکاری بوده است. در ابتدا از هردو گروه، پیش‌آزمون گرفته شد، سپس، گروه آزمایش با پادکست آموزشی درس مطالعات اجتماعی پایه پنجم ابتدایی که هر پادکست ۳۳ دقیقه بود، برای والدین هر دانش آموز پادکست در تلگرام ارسال گردید و آنها با پادکست به مدت ۸ جلسه، آموزش دیدند و گروه کنترل با آموزش سنتی آموزش دیدند. پس از پایان ۸ جلسه آموزش، از هر دو گروه، پس‌آزمون گرفته شد.

ابزار پژوهش

پرسشنامه استاندارد انگیزه تحصیلی هارتر: این پرسشنامه شامل ۳۳ گویه و ۵ گزینه‌ای می‌باشد. پاسخ آزمودنی‌ها در یک طیف ۵ درجه‌ای لیکرت (هیچ‌وقت =۱ و تقریباهمیشه = ۵) تنظیم شد. این پرسش‌نامه دو نوع انگیزه تحصیلی شامل انگیزه درونی (سؤال‌های ۱-۲-۶-۷-۸-۱۲-۱۳-۱۴-۱۸-۱۹-۲۰-۲۴-۲۵-۲۶-۲۹-۳۰-۳۳) و انگیزه بیرونی (سؤال‌های ۳-۴-۵-۹-۱۰-۱۱-۱۵-۱۶-۱۷-۲۱-۲۲-۲۳-۲۷-۲۸-۳۱-۳۲) را می‌سنجد. روایی این پرسش‌نامه با استفاده از نظرات اساتید، خوب ارزیابی و تأییدشده است و پایایی آن، توسط ظهیری ناو و رجبی (۱۳۸۸) با آزمون آلفای کرونباخ با استفاده از نرم‌افزارSPSS ، ۰/۹۲ به‌دست‌آمده است.

پرسش‌نامه استاندارد خلاقیت تورنس: پرسشنامه استاندارد خلاقیت، توسط تورنس طراحی‌شده است. این پرسشنامه دارای ۶۰ سؤال است هر سؤال مشتمل بر سه گزینه است که به ازای هر پاسخ االف (صفر امتیاز)، پاسخ ب (یک امتیاز) و پاسخ ج (دو امتیاز) لحاظ شده است و خلاقیت را در چهار بعد سیالی (سؤال‌های ۱ تا ۱۵)، انعطاف (سؤال‌های ۱۶ تا ۳۰)، ابتکار (سؤال‌های ۳۱ تا ۴۵) و بسط جزئیات (سؤال‌های ۴۶ تا ۶۰) می‌سنجد. روایی این پرسش‌نامه در تحقیق فرخنده (۱۳۹۴) مورد تأیید قرارگرفته است. همچنین پایایی آن در تحقیق نوروزی و همکاران (۱۳۹۳)، علی‌رغم استاندارد بودن به جهت اطمینان بیشتر در جامعه موردنظر، با استفاده از آزمون آلفای

[Downloaded from c4i2016.khu.ac.ir on 2026-10-30]

کرونباخ و با اجرای آزمایشی بر روی نمونه‌ای ۱۵ نفری محاسبه و برای پرسش‌نامه خلاقیت تورنس α =۰/۸۹ محاسبه شد. ضریب آلفای کرونباخ محاسبه‌شده در پژوهش فرخنده (۱۳۹۴) برای این پرسشنامه ۰/۷ برآورد شد.

آزمون پیشرفت تحصیلی: این پرسشنامه یک آزمون محقق ساخته از درس مطالعات اجتماعی پایه پنجم شامل ۲۰ سؤال چهارگزینه‌ای است که به هر پاسخ درست یک نمره تعلق می‌گیرد. ازاین‌رو، نمره کل پرسشنامه پیشرفت تحصیلی، ۲۰ نمره است. جهت تأیید روایی صوری و محتوایی برای طراحی پرسشنامه‌ها در این تحقیق از نظرات معلمان باتجربه دوره ابتدایی استفاده‌شده است.

یافته‌ها

در این بخش ابتدا شاخص‌های جمعیت شناختی نمونه بررسی شد. میانگین و انحراف معیار سن گروه آزمایش ۱/۸۱± ۱۱/۱۲ سال و میانگین و انحراف معیار سن گروه کنترل ۱/۵۷± ۱۱/۲۳ بود. در ادامه میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهش در پیش‌آزمون و پس‌آزمون گروه کنترل و آزمایش آمده است. نتایج آماره کلموگروف-اسمیرنف جهت بررسی نرمال بودن توزیع متغیرها نیز در جدول ۱ ارائه‌شده است.

جدول ۱. میانگین، انحراف معیار و نتایج آزمون کلموگروف-اسمیرنف در گروه کنترل و آزمایش (گروه آزمایش N=۲۵، گروه کنترل N=۲۵)

	گروه‌ها آزمون	پیش‌آزمون		آزمون کلموگروف-اسمیرنف		پس‌آزمون		آزمون کلموگروف-اسمیرنف	
		میانگین	انحراف معیار	Z	Sig	میانگین	انحراف معیار	Z	Sig
انگیزه درونی	آزمایش	۴۵/۳۷	۵/۵۴	۰/۱۲۹	۰/۲۰۰	۵۲/۶۳	۴/۴۸	۰/۱۹۵	۰/۱۳۰

[Downloaded from c4i2016.khu.ac.ir on 2026-10-30]

	کنترل	۴۶/۲۱	۵/۱۷	۰/۱۸۵	۰/۱۷۷	۴۶/۶۲	۵/۵۹	۰/۱۷۴	۰/۲۰۰
انگیزه بیرونی	آزمایش	۳۷/۶۱	۴/۸۶	۰/۲۰۴	۰/۰۸۹	۳۳/۷۴	۵/۳۶	۰/۲۰۸	۰/۰۷۹
	کنترل	۳۷/۸۷	۳/۴۶	۰/۱۸۴	۰/۱۱۴	۳۸/۱۱	۳/۷۲	۰/۱۶۹	۰/۲۰۰
خلاقیت	آزمایش	۶۶/۷۲	۶/۵۵	۰/۲۱۸	۰/۰۵۴	۷۱/۳۲	۶/۸۳	۰/۱۲۹	۰/۲۰۰
	کنترل	۶۷/۳۱	۶/۹۲	۰/۲۱۳	۰/۰۶۵	۶۷/۸۸	۵/۶۷	۰/۱۵۹	۰/۲۰۰
پیشرفت تحصیلی	آزمایش	۱۶/۶۹	۲/۳۱	۰/۱۹۰	۰/۱۴۸	۱۸/۷۲	۳/۴۶	۰/۲۱۸	۰/۰۵۳
	کنترل	۱۶/۴۸	۳/۱۱	۰/۱۵۵	۰/۲۰۰	۱۶/۳۷	۳/۶۱	۰/۱۹۱	۰/۱۴۶

نتایج جدول ۱ نشان می‌دهد که میانگین نمرات انگیزه درونی، خلاقیت و پیشرفت تحصیلی در پس‌آزمون نسبت به پیش‌آزمون افزایش‌یافته است و نمره انگیزه بیرونی در پس‌آزمون نسبت به پیش‌آزمون کاهش‌یافته است. همچنین بر اساس نتایج جدول ۱، سطح معنی‌داری مقادیر z آزمون کلموگروف-اسمیرنف به‌دست‌آمده برای توزیع نمرات همه متغیرها در پیش‌آزمون و پس‌آزمون گروه‌های آزمایش و کنترل موردبررسی، بالاتر از ۰/۰۵ است (P>۰/۰۵) که نشان می‌دهد نمرات متغیرهای تحقیق، دارای توزیعی نرمال است؛ بنابراین امکان استفاده از آزمون‌های پارامتریک جهت آزمون فرضیه‌ها وجود دارد.

همگنی شیب‌خط رگرسیون توسط مقایسه شیب‌های خط رگرسیون در دو گروه و محاسبه مقدار F و سطح معنی‌داری آن بررسی شد. جهت بررسی همگنی واریانس نیز

[Downloaded from c4i2016.khu.ac.ir on 2026-10-30]

از آزمون لون استفاده شد که نتایج آن همراه همگنی شیب رگرسیون در جدول ۲ ارائه‌شده است.

جدول ۲: تحلیل واریانس برای بررسی همگنی شیب‌های خطوط رگرسیون و آزمون لون جهت بررسی همگنی واریانس

منبع تغییر	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	F	P	آزمون لون	
						F	P
آزمون انگیزه گروه پیش-	۱۸۶/۰۹	۴۷ و ۲	۹۳/۰۴	۲/۶۲	۰/۱۲۳	۲/۹۴	۰/۰۹۷
آزمون انگیزه گروه پیش-	۱۴۸/۵۴	۴۷ و ۲	۷۴/۲۷	۲/۸۸	۰/۱۱۲	۰/۵۳۳	۰/۴۷۷
آزمون گروه پیش-	۱۱۱/۲۶	۴۷ و ۲	۵۵/۶۳	۱/۸۵	۰/۲۳۸	۱/۰۸	۰/۳۰۷
آزمون گروه پیش-	۵۸/۵۲	۴۷ و ۲	۲۹/۲۶	۲/۱۱	۰/۱۷۴	۰/۵۲	۰/۴۴۷

نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد که سطح معنی‌داری مقدار F به‌دست‌آمده در مورد تفاوت شیب‌خطوط رگرسیون نمرات پیش‌آزمون و پس‌آزمون انگیزه تحصیلی، خلاقیت و پیشرفت تحصیلی بین دو گروه کنترل و آزمایش، بالاتر از ۰/۰۵ است، بنابراین شیب‌خطوط رگرسیون این نمرات، بین دو گروه تفاوت معنی‌داری نداشته و فرض همگنی شیب‌های رگرسیون در ارتباط با متغیرها تأیید می‌شود. همچنین تست لون برای تعیین همگنی واریانس‌ها اجرا شد که تفاوت معنی‌داری در واریانس نمرات انگیزه

[Downloaded from c4i2016.khu.ac.ir on 2026-10-30]

تحصیلی، خلاقیت و پیشرفت تحصیلی بین دو گروه مشاهده نگردید. چراکه در این مورد، سطح معنی‌داری مقدار F بالاتر از ۰/۰۵ است (P>۰/۰۵)؛ بنابراین فرض همگنی واریانس نمرات متغیرهای وابسته بین دو گروه پذیرفته می‌شود.

با توجه به اینکه متغیرهای وابسته پژوهش همبستگی متوسطی داشتند لذا از تحلیل کوواریانس چندمتغیره استفاده شد. ازجمله پیش‌فرض‌های تحلیل کوواریانس چندمتغیره آزمون یکسانی ماتریس کوواریانس است که با آزمون M باکس بررسی می‌شود. اگر سطح معنی‌داری بالاتر از ۰/۰۰۱ باشد، نشان می‌دهد تفاوت معنی‌داری وجود ندارد و فرض همگنی ماتریس کوواریانس تأیید می‌گردد. نتیجه این آزمون در جدول ۳ آمده است.

جدول ۳: آزمون باکس جهت بررسی همگنی ماتریس کوواریانس

آماره باکس	مقدار F	درجه آزادی ۱	درجه آزادی ۲	سطح معنی‌داری
۷/۱۶	۱/۱۲	۱۷	۳۱۵۶/۶۳	۰/۳۴۲

همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، مقدار آماره باکس برابر با ۷/۱۶ است. مقدار F به‌دست‌آمده برای این آماره ۱/۱۲ می‌باشد. سطح معنی‌داری مقدار F محاسبه‌شده بالاتر از ۰/۰۰۱ است (P>۰/۰۰۱)؛ بنابراین فرض همگنی ماتریس کوواریانس پذیرفته می‌شود.

در ادامه برای بررسی معنی‌داری تفاوت میانگین متغیرهای وابسته، آماره چند متغیره لامبدای ویلکز[13] موردبررسی قرار گرفت. نتیجه این آزمون در جدول ۴ آمده است.

جدول ۴: نتایج آزمون‌های چند متغیره روی نمرات پس‌آزمون انگیزه تحصیلی، خلاقیت و پیشرفت تحصیلی با کنترل نمرات پیش‌آزمون

شاخص	ارزش	مقدار F	درجه آزادی فرضیه	خطای درجه آزادی	سطح معنی‌داری

[13] Wilks' Lambda

[Downloaded from c4i2016.khu.ac.ir on 2026-10-30]

اثر پیلایی	۰/۷۳	۱۰/۳۷	۴	۴۱	۰/۰۰۱
لامبدای ویلکز	۰/۳۱	۱۰/۳۷	۴	۴۱	۰/۰۰۱
اثر هتلینگ	۲/۵۳	۱۰/۳۷	۴	۴۱	۰/۰۰۱
بزرگترین ریشه روی	۲/۵۳	۱۰/۳۷	۴	۴۱	۰/۰۰۱

با توجه به اطلاعات جدول ۴ مشاهده می‌شود که مقدار F به‌دست‌آمده در آماره لامبدای ویلکز ۱۰/۳۷ است که سطح معنی‌داری کمتر از ۰/۰۱ است (P<۰/۰۱)، بنابراین در میانگین نمرات ترکیبی متغیرهای پژوهش بین دو گروه کنترل و آزمایش تفاوت معنی‌داری وجود دارد. در ادامه برای پی بردن به این نکته که تفاوت مربوط به کدام‌یک از متغیرهای وابسته (انگیزه درونی، انگیزه بیرونی، خلاقیت و پیشرفت تحصیلی) بین دو گروه تفاوت معنی‌دار وجود دارد، نتایج تحلیل کوواریانس چند متغیره موردبررسی قرار گرفت.

جدول ۵: نتایج تحلیل کوواریانس روی نمرات پس‌آزمون انگیزه تحصیلی، خلاقیت و پیشرفت تحصیلی با کنترل نمرات پیش‌آزمون

متغیر	عامل	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	مقدار F	سطح معنی‌داری	مجذور اتا
انگیزه درونی	گروه	۱۴۲/۱۵	۱	۱۴۲/۱۵	۲۹/۹۲	۰/۰۰۱	۰/۵۱
	خطا	۱۰۹/۴۲	۴۴	۴/۷۵			
انگیزه بیرونی	گروه	۲۰۶/۳۸	۱	۲۰۶/۳۸	۱۱/۴۲	۰/۰۰۳	۰/۳۳
	خطا	۴۱۵/۵۱	۴۴	۱۸/۰۶			
خلاقیت	گروه	/۲۶ ۶۴۰۱	۱	۶۴۰۱/۲۶	۱۵/۵۳	۰/۰۰۱	۰/۳۹
	خطا	/۷۸ ۹۴۷۴	۴۴	۴۱۱/۹۴			

[Downloaded from c4i2016.khu.ac.ir on 2026-10-30]

پیشرفت تحصیلی	گروه	۱۹۴/۹۲	۱	۱۹۴/۹۲	۱۰/۳۲	۰/۰۰۵	۰/۳۱
	خطا	۴۳۴/۴۰	۴۴	۱۸/۸۸			

با توجه به نتایج تحلیل کوواریانس در جدول ۵، در مورد انگیزه درونی (p<۰/۰۱ ، F= ۲۹/۹۲) نشان می‌دهد اثر پادکست آموزشی بر انگیزه درونی دانش‌آموزان معنادار است و میزان آن را افزایش می‌دهد. با توجه به مجذور اتا میزان این تأثیر ۵۱ درصد است. در مورد انگیزه بیرونی (p<۰/۰۱ ، F= ۱۱/۴۲) نشان می‌دهد اثر پادکست آموزشی بر انگیزه بیرونی دانش‌آموزان معنادار است و میزان آن را کاهش می‌دهد. با توجه به مجذور اتا میزان این تأثیر ۳۳ درصد است. در مورد انگیزه خلاقیت (۰/۰۱ >p، F= ۱۵/۵۳) نشان می‌دهد اثر پادکست آموزشی بر خلاقیت دانش‌آموزان معنادار است و میزان آن را افزایش می‌دهد. با توجه به مجذور اتا میزان این تأثیر ۳۹ درصد است. در مورد پیشرفت تحصیلی نیز (p<۰/۰۱ ، F= ۱۰/۳۲) نشان می‌دهد اثر پادکست آموزشی بر پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان معنادار است و میزان آن را افزایش می‌دهد. با توجه به مجذور اتا میزان این تأثیر ۳۱ درصد است.

بحث و نتیجه‌گیری

تجزیه‌وتحلیل داده‌های به‌دست‌آمده از پژوهش، این یافته را درنهایت حاصل کرد که استفاده از پادکست آموزشی بر پیشرفت تحصیلی، انگیزه یادگیری و یادگیری خلاقانه دانش‌آموزان در درس مطالعات اجتماعی پایه پنجم ابتدایی شهرستان سبزوار تأثیر دارد. این یافته، با نتایج به‌دست‌آمده از پژوهش‌های آهنگری و صفرنواده (۱۳۹۷)، صالحی و هاشمی (۱۳۹۶)، حبیبی، جلالی و اسحاقیان (۱۳۹۵)، مک‌مین[14] (۲۰۰۸)، چستر، بونتین، هاموند و اتکینسون[15] (۲۰۱۱)، میساندی و ون‌آلست[16] (۲۰۱۷)، کیلین و سامرلین[17] (۲۰۲۰) از جهت اثرگذاری سیستم چندرسانه‌ای پادکست آموزشی بر انگیزه یادگیری،

[14] . McMinn, S
[15] . Chester, A., Buntine, A., Hammond, K., & Atkinson, L.
[16] . Msonde, S. E., & Van Aalst, J.
[17] . Killean, R., & Summerville, R.

[Downloaded from c4i2016.khu.ac.ir on 2026-10-30]

پیشرفت تحصیلی و یادگیری خلاقانه، همسو بوده است ولی با نتایج رضایی راد و همکاران (۱۳۹۸) و عمادی، وکیلی‌فرد و فرخنده (۱۳۹۷) از جهت معنادار بودن اثرگذاری سیستم چندرسانه‌ای پادکست آموزشی برانگیزش پیشرفت تحصیلی غیرهمسو بوده است.

به‌منظور تبیین یافته‌های این پژوهش می‌توان به این نکته اشاره کرد که پادکست‌ها در هر مکانی و در هر زمان امکان یادگیری را فراهم می‌کنند. آن‌ها به دانشجویان، دانش‌آموزان و در کل، همه‌ی افرادی که در حال یادگیری هستند، این امکان را می‌دهند که در هنگام رفتن به دانشگاه یا محل کار یا هرگونه فعالیتی که انتخاب می‌کنند یا در خانه به مواد آموزشی دسترسی پیدا کنند. آن‌ها می‌توانند صداهای ضبط‌شده را در هر زمان که مناسب برای آن‌ها باشد به‌جای اینکه محدود به زمان کلاس باشد گوش کنند (کیلین و سامرلین، ۲۰۲۰). مشارکت فعال در گوش دادن به پادکست‌ها می‌تواند تجربیات یادگیری دانشجویان را به میزان قابل‌توجهی افزایش دهد که بی‌شک می‌تواند به آن‌ها در ایجاد دانش جدید کمک کند و از طریق تکرار مداوم می‌تواند تسلط بر مواد آموزشی را تقویت کند، این تسلط بر مواد آموزشی در نهایت به دانش‌آموزان کمک می‌کند تا نتیجه بهتری در یادگیری داشته باشند که منجر به پیشرفت تحصیلی خواهد شد (چستر و همکاران، ۲۰۱۱). از طرفی، با توجه به اینکه پیشرفت تحصیلی تحت تاثیر میزان دسترسی به آموزش‌های متنوع، امکان تکرار آموزش‌ها متناسب با استعداد هر دانش‌آموز و همچنین مشارکت فعال در فرآیند آموزش است (میساندی و ون‌آلست، ۲۰۱۷)، به‌این‌ترتیب، دانش‌آموزان یا دانشجویان، یا طور کلی همه‌ی افراد در حال یادگیری، با کمک پادکست می‌توانند پیشرفت تحصیلی بالاتری داشته باشند.

از طرف دیگر، با توجه به اینکه بارها دانش‌آموزانی را دیده‌ایم که ازلحاظ توانایی و استعداد یادگیری و همچنین ابزاری که به‌منظور آموزش در اختیاردارند، بسیار شبیه هم هستند، اما در پیشرفت تحصیلی تفاوت‌های زیادی دارند که این جنبه از رفتار آدمی به حوزه انگیزش مربوط می‌شود (میساندی و ون‌آلست، ۲۰۱۷). به‌این‌ترتیب، بدون داشتن انگیزه برای یادگیری، امکان نتیجه بخشی ابزار مورداستفاده در آموزش، ازجمله

[Downloaded from c4i2016.khu.ac.ir on 2026-10-30]

پادکست‌های آموزشی نیز کم‌رنگ خواهد شد. در شرایط متفاوت، انگیزه یادگیری می‌تواند نقش عمده و بااهمیتی در تمایل فرد به تحصیل ایفا کند (رضایی راد و همکاران، ۱۳۹۸). ازآنجایی‌که پادکست باعث می‌شود فرد تمرکز بیشتری روی یادگیری از طریق توانایی‌های فردی خود داشته باشد (عمادی، وکیلی‌فرد و فرخنده، ۱۳۹۷)، به‌این‌ترتیب، ارتباط بیشتری باانگیزه یادگیری درونی خواهد داشت و درنهایت منجر به افزایش انگیزه‌ی یادگیری درونی فرد خواهد شد.

در تبیین دیگری برای یافته‌های پژوهش، می‌توان از این گفته استفاده کرد که با تلفیق علم و فنّاوری در برنامه درسی به‌طور عام و در دوره ابتدایی به‌طور خاص، میزان یادگیری و تسلط دانش‌آموز بر محتوای سازمان‌دهی شده افزایش می‌یابد و دانش‌آموز بهتر می‌تواند مطالب آموخته‌شده را در زندگی واقعی به کار گیرد. هدف کلی در تلفیق علم و فنّاوری آن است که مطالب و موضوعات درسی در ارتباط باهم و متناسب با موقعیت‌های واقعی زندگی، همچنین مطابق با میزان توانایی‌ها و خلاقیت فردی و نه صرفاً از جنبه نظری ارائه شود .وظیفه عمده نظام‌های آموزشی، تعلیم و تربیت همه‌جانبه فراگیران به‌منظور ایفای نقش اجتماعی مناسب در جامعه و به‌تبع آن تعالی جامعه است (ماهروزاده و نورآبادی ۱۳۹۳). از آنجایی که دوران کودکی، سنین مناسب‌تری برای یادگیری، تفهیم نقش‌های اجتماعی است و آمادگی کودک در این سنین برای شروع آموزش بخصوص آموزش به روش‌های خاص از جمله پادکست بالاتر است (آهنگری و صفرنواده، ۱۳۹۷)، چرا که آنها هنوز مدت زمان زیادی را به آموزش از طریق روش‌های سنتی سپری نکرده‌اند، بنابراین، یادگیری از روش‌های خلاقانه، به طور بر روی دانش‌آموزان دوران ابتدایی تاثیر بیشتری دارد. از طرفی نیز با توجه به تعریفی که از تفکر خلاق ارائه شده است مبنی بر این‌که یادگیری خلاقانه در واقع توانایی یادگیری بیش‌ترین مطالب در کمترین زمان، به خاطرسپاری همیشگی و به خاطرآوری راحت و کامل مطالب همراه با خلاقیت است؛ که این نوع یادگیری نیاز به زمان مناسب برای تفکر کردن در مفاهیم به منظور درک عمیق آنها، همچنین نیاز به تمرکز بر روی کنترل و خودتنظیمی دارد (نوروزی و همکاران، ۱۳۹۳). از آنجایی که

[Downloaded from c4i2016.khu.ac.ir on 2026-10-30]

تخیل نیاز اولیه برای داشتن خلاقیت است و کودکان بیشترین میزان تخیل را دارند، همچنین نوع آموزش و معلم نیز در پرورش این خلاقیت نقش بالایی دارد، بنابراین، با استفاده از شیوه کودک محور، از جمله روش آموزش از طریق پادکست، دانش‌آموزان را نسبت به محیط اطراف، محرک‌ها و مطالب گفته شده در آموزش حساس می‌کند (ربیعی، غلامی و طالبیان، ۱۳۹۴)؛ که به‌این‌ترتیب، استفاده از پادکست‌های آموزشی، می‌تواند یکی از همین رفتارها و ابزارها باشد و درنهایت منجر به بالا رفتن میزان یادگیری خلاقانه در افراد شود.

از جمله محدودیت‌های این پژوهش می‌توان به این مورد اشاره کرد که زمان برگزاری کلاس‌ها در شرایط ویژه‌ی دیگری با کرونا ویروس در تمام جوامع، بود و پیدا کردن افراد گروه نمونه و همچنین اجرای کلاس‌ها با شرایط ویژه‌ی کرونایی، فرآیند اجرای پژوهش را با سختی‌های زیادی روبرو کرد. از یافته‌های این پژوهش در نهایت می‌توان به عنوان یکی از راه‌های جدید و نو در زمینه‌ی آموزش استفاده کرد. به این منظور پیشنهاد می‌شود در مدارس از روش یادگیری با پادکست در کنار روش‌های سنتی در جهت بالابردن انگیزه‌ی یادگیری دانش‌آموزان، همچنین بالا بردن پیشرفت تحصیلی آنها استفاده کرد. برگزاری کلاس‌های آموزشی با روش جدید استفاده از پادکست آموزشی به منظور بالا بردن یادگیری خلاقانه در دانش‌آموزان نیز پیشنهاد می‌شود.

[Downloaded from c4i2016.khu.ac.ir on 2026-10-30]

منابع

اسپالدینگ، چریل لین. (۱۳۹۰). انگیزش در کلاس درس. ترجمه محمدرضا نائینیان و اسماعیل بیابانگرد. انتشارات مدرسه برهان.

آهنگری، فرزانه؛ صفرنواده، مریم. (۱۳۹۷). تاثیر استفاده از رسانه پادکست برانگیزه یادگیری درس جغرافی دانش آموزان پایه دهم. سومین کنفرانس بین المللی پژوهش های نوین در حوزه علوم تربیتی و روانشناسی و مطالعات اجتماعی ایران،تهران.

پاکدامن نائینی، مریم؛ مرادی، شیما؛ اصنافی، امیر رضا. (۱۳۸۸). مدیریت پادکست ها و ویدئوکست ها: نمونه موردی، کتابخانه و مرکز اطلاع رسانی تخصصی جمعیت هلال احمر جمهوری اسلامی ایران. کتاب ماه کلیات، ۱۳۷، ۷۰-۶۳.

حبیبی، ابوالقاسم؛ جلالی، فاطمه؛ اسحاقیان، مریم. (۱۳۹۵). تاثیر استفاده از پادکست در آموزش بر افزایش یادگیری خلاق در دانش اموزان متوسطه اول. پنجمین کنفرانس بین المللی روانشناسی و علوم اجتماعی. تهران.

دلیرناصر، نرگس؛ حسینی‌نسب، سیدداود. (۱۳۹۴). بررسی مقایسه‌ای پیشرفت تحصیلی و انگیزه پیشرفت در دانش‌آموزان ابتدایی مدارس عادی و هوشمند شهر تبریز .***نشریه علمی آموزش و ارزشیابی، ۸(۲۹)، ۳۱-۴۲***

ربیعی، مهدی؛ غلامی، زهرا؛ طالبیان، محمد حسن. (۱۳۹۴). روان شناسی یادگیری: خلاقیت بر فراز ابتدایی راهکارهای ایجاد و پرورش تفکر خلاق در دانش آموزان دوره ی ابتدایی.. رشد آموزش مشاوره مدرسه. ۴۰، ۴۴-۴۸

رضایی راد، مجتبی؛ شیردل دارابی، علی؛ داراسرمی، علی کرم؛ جلالی کوهی خیلی، سید رضا؛ قدیری پایین لموکی، محمد. ***(۱۳۹۸). مشخصات نویسندگان مقاله تاثیر بهره گیری از سیستم چندرسانه ای پادکست آموزشی بر انگیزش***

[Downloaded from c4i2016.khu.ac.ir on 2026-10-30]

پیشرفت و یادگیری دانش آموزان در درس قرآن. چهارمین کنفرانس ملی رویکردهای نوین در آموزش و پژوهش

صالحی، وحید؛ هاشمی، محمد. (۱۳۹۷). بررسی رابطه بین سبک های یادگیری کلب با اضطراب رایانه ای و نگرش به خلاقیت در دانشجویان. پنجمین همایش ملی پژوهش های نوین در حوزه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی ایران (با رویکرد فرهنگ مشارکتی). تهران

عمادی، سیدرسول؛ وکیلی فرد، امیررضا؛ فرخنده، یونس. ***(۱۳۹۷). تاثیر آموزش به شیوه معمول و ترکیبی بر خلاقیت، انگیزش و یادگیری فارسی آموزان غیر ایرانی. زبان پژوهی، ۱۰(۲۸)، ۲۱۹-۲۴۱***

قاسمی، بنت الهدا؛ عابدینی، صدیقه؛ عابدینی، مهنوش (۱۳۹۵). بررسی عوامل موثر در پیشرفت تحصیلی و نظریه های مربوط به انگیزه آن در جامعه. پژوهشنامه مطالعات راهبردی در علوم انسانی و اسلامی. ۱(۲).

کلارک، روت کالوین؛ مایر، ریچارد. (۱۳۹۵). یادگیری الکترونیکی و علم آموزش: راه‌کارهایی تایید شده با پژوهش برای مصرف‌کنندگان و طراحان چندرسانه‌ای. ترجمه مصطفی کنعانی، اکرم اسکندری، خدیجه علی‌آبادی. نشر دانشگاه علامه طباطبایی

نوروزی، داریوش؛ ضامنی، فرشیده؛ شرف‌زاده، سهیلا. (۱۳۹۳). تاثیر به کارگیری نرم افزار آموزشی بر یادگیری فعال دانش آموزان در درس ریاضی (با رویکرد ساختن گرایی). فن آوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی. ۴(۳)، ۵-۲۳

Abdous, M. H., Facer, B. R., & Yen, C. J. (2012). Academic effectiveness of podcasting: A comparative study of integrated versus supplemental use of podcasting in second language classes. *Computers & Education*, *58*(1), 43-52.

Chester, A., Buntine, A., Hammond, K., & Atkinson, L. (2011). Podcasting in education: Student attitudes, behaviour and self-efficacy. *Journal of Educational Technology & Society*, *14*(2), 236-247.

[Downloaded from c4i2016.khu.ac.ir on 2026-10-30]

Ferrer, I., Lorenzetti, L., & Shaw, J. (2020). Podcasting for social justice: exploring the potential of experiential and transformative teaching and learning through social work podcasts. *Social Work Education*, *39*(7), 849-865.

Huang, X., Lee, J. C. K., & Yang, X. (2019). What really counts? Investigating the effects of creative role identity and self-efficacy on teachers' attitudes towards the implementation of teaching for creativity. *Teaching and Teacher Education*, *84*, 57-65.

Killean, R., & Summerville, R. (2020). Creative podcasting as a tool for legal knowledge and skills development. *The Law Teacher*, *54*(1), 31-42.

Mayer, R. E. (2014). Multimedia instruction. In J. M. Spector, M. D. Merrill, J. Elen, & M. J. Bishop (Eds.), Handbook of Research on Educational Communications and Technology (pp. 385-399). New York: Springer.

McMinn, S. (2008). Podcasting possibilities: Increasing time and motivation in the language learning classroom. In *European Institute for E-Learning. Learning Forum* (pp. 212-215).

Msonde, S. E., & Van Aalst, J. (2017). Designing for interaction, thinking and academic achievement in a Tanzanian undergraduate chemistry course. *Educational Technology Research and Development*, *65*(5), 1389-1413.

Naidionova, A. V., & Ponomarenko, O. G. (2018). Use of podcasting technology to develop students' listening skills. *Інформаційні технології і засоби навчання*, (63,№ 1), 177-185.

Scardina, C. (2018). Aural Language: Podcasting as a Tool of Expression. *Teacher Librarian*, *46*(1), 34-36.

Strickland, B. K., Brooke, J. M., Zischke, M. T., & Lashley, M. A. (2021). Podcasting as a tool to take conservation education online. *Ecology and Evolution*, *11*(8), 3597-3606.

[Downloaded from c4i2016.khu.ac.ir on 2026-10-30]